

Gustave Flaubert
SALAMBÔ

prevedla Saša Jerele

I. Gostija

Godilo se je v Megari, predmestju Kartagine, v Hamílkarjevih vrtovih.

Vojaki, ki so se pod njegovim poveljstvom bojevali na Siciliji, so priredili veliko gostijo, s katero naj bi proslavili obletnico bitke pri Eriksu. Ker je bil gospodar zdoma, oni pa so se zbrali v lepem številu, so jedli in pili kar najbolj sproščeno.

Stotniki, obuti v bronaste jermenaste škornje, so sedeli na glavni poti čez vrtove, pod škrlatno, z zlatimi resami obrobljeno platneno streho, ki se je razpenjala od stene konjušnic do najnižje terase palače. Množice navadnih vojakov so se razlivala med drevjem, skozi katero se je v ozadju zarisovala vrsta poslopij z ravno streho: stiskalnice, kleti, kašče, pekarnice, orožarne, ob njih pa še dvorišče za slone, jame za divje zveri in ječa za sužnje.

Okrog kuhinj so rasli figovci. Sikomorov gaj je segal vse do grušč zelenja, v katerih je bilo opaziti bele kosme bombaževcev in med njimi granatna jabolka, ki so se rdeče bleščala. Po vejevju borovcev so plezale z grozdjem obložene trte. Pod platanami je cvetela greda vrtnic, tu pa tam so se na traticah pozibavale lilije. Stezice so bile nasute z mešanico črnega peska in zdrobljenih koral, po sredini vrta pa se je od enega do drugega konca razstiral cipresni drevored, ki je bil videti kot dvojno stebrišče iz zelenih obeliskov.

Prav na koncu vrta je na širokih temeljih čepela palača, zgrajena iz rumeno marogastega numidijskega marmorja. Imela je štiri nadstropja v obliki teras. Veliko ravno ebenovinasto stopnišče so na vogalu vsake posamezne stopnice krasili ladijski kljuni, ki so jih sneli s premaganih galej, na rdečih glavnih vratih je bil črn križ, ki jih je delil na štiri dele. Vznožje palače so oklepale bronaste mreže, ki so jo varovale pred škorpioni, okenske odprtine so zapirale rešetke

iz pozlačenih paličic, in vsa ta nedostopna bohotnost se je zdela vojakom prav tako vzvišeno dostojanstvena in nepredirna kot Hamilkarjev obraz.

Da naj gostijo pripravijo v njegovem domu, je odredil kartažanski veliki svēt. Okrevajoči vojaki, ki so prenočevali v Ešmunovem templju, so odrinili že ob zori in se na berglah privlekli v Megaro. Vseskozi so prihajali novi. V nepretrganem toku so se valili po stezah kakor hudourniki v jezero. Med drevjem so zbegani in napol goli tekali sužnji, ki so delali v kuhinjah; gazele na tratih so meketaje bežale proč. Sonce je zahajalo in v dehtenju limonovcev so bile izparine prepotene množice še bolj zagatne.

Tam so bili možje vseh narodnosti: Ligurijci, Luzitanci, Blearčani, Črnci in prebegli Rimljani. Ob okornem dorskem narečju so se razlegali keltski zlogi, ki so hreščali kakor kolesje bojnih vozov, ob jonske končnice so kot šakalji lajež potrkavali raskavi puščavski soglasniki. Grka si prepoznal po vitki postavi, Egipčana po dvignjenih ramenih, Kantabrija po krepkih mečih. Karijem se je ošabno zibala perjanica na šlemu, kapadokijski lokostrelci so si porisali telesa s širokimi cvetovi, nekaj Lidijcev v ženskih oblekah je večerjalo v copatkih in z uhani v ušesih. Spet drugi so se za veličastnejši vtis pomazali s cinobrom in spominjali na koralne kipe.

Valjali so se med blazinami, jedli čepe okoli velikih pladnjev ali pa ležali na trebuhu, si jemali kose mesa in se, naslonjeni na komolce, preobjedali miroljubno kakor levi, ki trgajo svoj plen. Zadnji prišleki so se stoje naslanjali ob drevesa, si ogledovali nizke mize, napol zagrnjene s škrlatnimi prti, in čakali, da pridejo na vrsto.

Ker Hamilkarjeve kuhinje ne bi zmogle vsega dela, jim je bil svēt poslal dodatne sužnje, posodo in jedilne divane. Sredi vrta so, kakor na bojišču med sežiganjem mrtvecev, goreli veliki svetli kresi, na katerih so se pekli voli. Z janežem posuti hlebci kruha so se izmenjevali z debelimi hlebci sira, ki so bili težji od metalnega diska,

polni kraterji vina so se nizali ob polnih kantarjih vode in v zlatih filigranskih košaricah, v katerih je ležalo cvetje. Iz vseh oči je sijalo veselje, da se naposled lahko po mili volji naužijejo dobrot; tu in tam je kdo zastavil pesem.

Najprej so jim postregli ptiče v zeleni omaki, ki so jih prinesli na rdečih glinenih krožnikih, okrašenih s črnimi poslikavami; vse mogoče školjke, ki jih nabirajo na kartažanskih obalah; pšenično, bobovo ter ječmenovo kašo in polže s kumino, naložene v sklede iz rumenega jantarja.

Potem je prišlo na mize meso: antilope z rogovi vred, pavi s perjem, celi koštruni, kuhani v moštu, kamelje in bivolje krače, ježi v garumu, ocvrti škržati in polhi v lastni masti. V skledicah iz tamrapanskega lesa so plavale med žafranom velike kepe masti. Vse se je kopaló v slanici, gomoljikah in asafetidi. V piramide zloženi sadeži so se kotalili na medene kolače; spekli so celo nekaj tistih trebušastih psičkov z rožnatimi ščetinami, ki so jih spitali z olivnimi tropinami – kartažansko jed, ki se je drugim ljudstvom gabila. Presenetljivost novih jedi je podžigala lakomne želodce. Galci z dolgimi lasmi, začesanimi nazaj na teme, so se pulili za lubenice ter limone in jih hrustali z lupino vred. Črnci, ki svoj živi dan niso videli morskih rakov, so se z njihovimi rdečimi bodicami porezali po obrazu. Gladko obriti Grki, blede kakor marmor, so odmetavali olupke kar za hrbet, brutijski pastirji, ogrnjeni v volčje kožuhe, pa so bolščali v svoje krožnike in molče goltali.

Že se je nočilo. Velarij, razpet nad cipresnim drevoredom, so sneli in prinesli bakle.

Plapolajoči ognji svetilnega olja, ki je gorelo v porfirjevih posodah, so v vrhovih ceder preplašili opice, posvečene boginji luni. Zagnale so silen vrišč, kar je vojake spravilo v dobro voljo.

Na bronastih oklepih so migljali dolgi plameni. Sklede, v katere je bilo vdeleno drago kamenje, so se živo lesketale in iskrile. V

kraterjih, obrobljenih z izbočenimi ogledalci, so se zrcalili razpotegnjeni in pomnoženi predmeti; vojaki, ki so se gnetli okrog njih, so se osuplo ogledovali in se pačili, da bi nasmejali tovariše. Nad mizami so si metali in podajali slonokoščene pručice in zlate lopatice. Nacejali so se z vsemi grškimi vini iz usnjenih mehov, s kampanijskimi vini iz amfor in s kantabrijskimi vini, ki so jih prinašali v sodčkih, pa z vinom iz žižole, s cimetovim in lotosovim vinom. Drselo je, ker so se po tleh širile luže. Sopara kadečega se mesa je puhtela v krošnje skupaj z izparinami človeških sap. Mletje čeljusti se je mešalo z žuborenjem besed, petjem in žvenketom čaš, tu pa tam je bilo slišati trušč kampanijskih amfor, ki so se razletele na tisoč koscev, ali prosojen zven velike srebrne sklede.

Čim večja je bila njihova opitost, tem jasneje so se možje spominjali krivice, ki jim jo je storila Kartagina.

Republika je namreč, izčrpana od vojne, dopustila, da so se v mesto zgrnile vse vračajoče se trume najemniških vojakov. Njihov vojskovodja Giskon je bil sicer previden in jih je s Sicilije odpravljajl postopoma, da bi lahko razpotegnili izplačevanje mezd, kartažanski svèt pa je menil, da bodo nazadnje privolili v delno znižanje. Vendar so jim pomanjkanje sredstev najemniki hudo zamerili. Na drugi strani je bil v glavah kartažanskega ljudstva ta dolg enako breme kakor tri tisoč dvesto evbojskih talentov, ki jih je zahteval Lutacij: v očeh Kartagine so bili najemniški vojaki sovražniki, tako kot Rim. Tega so se zavedali; prav zato so ogorčenju dajali duška z grožnjami in izgredi. Nazadnje so prosili za dovoljenje, da se zberejo in proslavijo eno od zmag: mirovna stranka je popustila in se s tem maščevala Hamilkarju, ki je tako ognjevito podpiral vojno. Ta se je sicer ne glede na vsa njegova prizadevanja končala, zato je sam nad Kartagino obupal in poveljstvo nad najemniki prepustil Giskonu. Z odločitvijo, da bo gostija v Hamilkarjevi palači, so starešine

nekaj sovraštva, ki je veljalo njim, preobrnili vanj. Poleg tega naj bi bili stroški gromozanski in skoraj vse naj bi poravnal on.

Najemniški vojaki so, ponosni, da so republiko prisilili k popuščanju, verjeli, da bodo končno lahko odrinili proti domu, s poplačilom za prelito kri v oglavnici plašča. Toda ko so na prestano trpljenje in napore pogledali skozi meglico opitosti, so se jim zdeli neizmerni in preskopo nagrajeni. Kazali so si brazgotine, si pripovedovali o spopadih, potovanjih in lovu v domačih krajih. Oponašali so rjoveče zveri in njihove skoke. Potem so prišle na vrsto odvratne stave: glavo so potiskali v amfore in lokali in žlampali brez predaha kakor žejni dromedarji. Neki Luzitanec orjaške rasti je v vsaki roki držal po enega moža, tekal po mizah in bruhal ogenj iz nozdrvi. Lakedajmonci so, še vedno v oklepih, okorno poskakovali. Nekateri so se rinili v ospredje z opolzkimi kretnjami in posnemali ženske; drugi so se slačili in se po gladiatorsko bojevali sredi kupic. Družčina Grkov pa je poplesovala okrog amfore, na kateri so bile upodobljene nimfe, medtem ko je neki črnc z volovsko kostjo tolkel po bronastem ščitu.

Nenadoma so zaslišali otožen napev, glasno in milo pesem, ki je vstajala in zamirala v zraku kakor plahutanje ranjene ptice.

Bil je glas sužnje v ječi. Vojaki so planili kvišku, da bi jih rešili, in izginili v temi.

Ko so se vračali, so med vikom in krikom gnali pred sabo v prahu kakih dvajset mož, ki so se od drugih ločili po bolj bledih obrazih. Na pobritih glavah so imeli črne koničaste polstene čepice; vsi so nosili lesene sandale in rožljali z železjem kot premikajoči se vozovi.

Prišli so do cipresnega drevoreda in se pomešali med množico, ki jih je obsula z vprašanji. Eden je obstal ob strani. Skozi raztrganine v njegovi tuniki so se videla ramena, prepredena z dolgimi brazgotinami. S sklonjeno glavo je nezaupljivo pogledoval okoli sebe in zaslepljen od svetlobe bakel pripiral oči. Ko se je prepirčal, da mu

nobeden od oboroženih mož noče žalega, se mu je iz prsi izvil globok vzdih olajšanja; jecljal je in se smejal pod bistrimi solzami, ki so mu tekle po obrazu. Nato je prijel do roba polni kantar za ročaje, ga z iztegnjenimi rokami, od katerih so še visele verige, dvignil visoko predse, se ozrl v nebo in dejal, še vedno držeč kupo:

»Slava najprej tebi, Baal Ešmun osvoboditelj, ki mu v moji domovini pravimo Eskulap! In slava vam, duhovi studentev, svetlobe in gozdov! Pa tudi vam, bogovi, skriti pod gorami in v podzemnih votlinah! In vam, pogumni možje v bleščočih oklepih, ki ste me osvobodili!«

Zatem je spustil čašo, da je padla na tla, in povedal svojo zgodbo. Ime mu je bilo Spendij. Kartažani so ga ujeli v bitki pri Eginuzah. Po grško, ligursko in punsko se je najemniškimi vojakom še enkrat zahvalil, jim poljubljal roke in jim na koncu čestital za gostijo. Obenem se je čudil, kako da na njej ni čaš kartažanske svete legije. Te čaše, ki so imele na vsaki od šestih zlatih robnih ploskev vdeleno smaragdno vinsko trto, so bile last straže, v katero so sprejemali samo najbolj postavne mlade patricije; služenje v njej je veljalo za privilegij, skoraj svečeniško čast. Zato so najemniški vojaki od vsega v zakladnicah kartažanske republike najbolj hlepeli prav po teh dragotinah, legijo pa sovražili, in marsikdo, ki so ga poznali, je tvegat življenje za nepopisno slast pitja iz njih.

Ukazali so torej, naj gredo po čaše. Hranile so jih sositije, bratovščine trgovcev, ki so se srečevali na skupnih obedih. Sužnji so se vrnili s sporočilom, da ob tej uri vsi člani sositij spijo.

»Jih pa prebudite!« so vzklikali najemniki.

Sužnji so spet odšli in se vrnili z novico, da so čaše zaklenjene v svetišču.

»Naj ga pa odprejo!« so jih zavrnilo najemniki.

Nazadnje so sužnji trepetaje priznali, da so čaše v rokah poveljnika Giskona:

»Naj jih torej on prinese sem!« so zavpili vojaki.

Kmalu se je na koncu vrta v spremstvu članov svete legije prikazal Giskon. Ohlapen črn plašč, ki ga je imel pripetega h glavi z zlato mitro s kopico draguljev, ga je vsega ovijal in segal do kopit njegovega konja, tako da jezdeca na daleč ni bilo mogoče ločiti od črnine noči. Videli so se le bela brada, iskreče se pokrivalo in trojna ogrlica iz širokih modrih ploščic, ki ga je tolkla po prsih.

Ko je prijahal do njih, so ga vojaki pozdravili z glasnimi vzkliki dobrodošlice.

»Čaše! Čaše!« so klicali.

Začel je z izjavo, da so resnično dovolj pogumni, da bi smeli piti iz njih. Množica je tulila od veselja in ploskala.

On namreč že ve, saj jim je poveljeval na bojiščih onstran morja in se vrnil z zadnjo najemniško kohorto na poslednji galeji!

»Tako je! Tako je!« so pritrjevali.

Republika je, je nadaljeval Giskon, spoštovala njihovo razlikovanje po narodih, običajih in verah; v Kartagini so svobodni! Upoštevajte pa, da so čaše zasebna last svetih legij. Na vsem lepem se je, nedaleč od Spendija, čez mize pognal neki Galec in navalil naravnost na Giskona: zagrozil mu je z dvema golima mečema, ki ju je vihtel pred njim.

Poveljnik ga je, ne da bi prekinil nagovor, s težko slonokoščeno palico mahnil po glavi in zbil na tla. Galci so zarjoveli, jeza je že grabila tudi druge in kazalo je, da se bodo znesli nad legionarji. Giskon je skomignil z rameni: proti tem razjarjenim, surovim zverem bi bilo nesmiselno tratiti pogum. Pametneje bo, da se jim pozneje maščuje z zvijačo; zato je pomignil svojim vojakom in počasi odjezdil nazaj proti mestu. Ko je bil že pod vrati, se je ozrl nazaj k najemnikom in jim zavpil, da jim bo še pošteno žal.

Gostija se je spet razmahnila. A Giskon bi se utegnil vrniti, lahko bi obkolil predmestje, ki je segalo do zadnjih okopov, in jih stisnil

ob zid. Čeprav jih je bila nepregledna množica, se jim je zdelo, da so ostali sami. Veliko mesto, ki je spalo pod njimi v senci, jih je plašilo s svojimi labirintskimi stopnišči, visokimi črnimi hišami in neznanimi bogovi, ki so bili še strašnejši od kartažanskega ljudstva. V daljavi je po pristanišču plulo nekaj velikih svetilk in v Hamonovem svetišču so gorele luči. Spomnili so se na Hamilkarja. Le kje je zdaj? Zakaj jih je, potem ko so sklenili mir, pustil na cedilu? Njegove razprtije s kartažanskim svetom so bile očitno le zvijača, s katero naj bi jih pogubil. Njihovo neutešeno sovraštvo se je usmerilo vanj: preklinjali so ga in s svojim gnevom podžigali drug drugega. Ravno takrat je pod platanami nastala gneča. Hoteli so videti črnca, ki se je valjal po tleh in opletal z rokami in nogami; imel je negibne oči, nazaj iztegnjen vrat in peno na ustih. Nekdo je kriknil, da je možakar zastrupljen. In takoj so bili prepričani, da so zastrupljeni vsi. Planili so na sužnje; nad opijaneno vojsko se je razbesnel vrtinec uničevanja. Možje so na slepo mlatili okrog sebe, lomili in pobijali; nekaj jih je vrglo bakle v listnate krošnje; spet drugi so se prislonili ob ograde in s puščicami morili leve. Najdrznejši so oddirjali k slonom, ki so jim hoteli posekati rilce in se zagristi v slonovino.

Medtem so balearski pračarji zavili za vogal palače, da bi lahko udobneje plenili. Ustavila jih je visoka ograja iz indijske palme. Z bodali so presekali jermenje na ključavnici in se znašli pod pročeljem palače, obrnjenim proti Kartagini, na notranjem vrtu, polnem umetno obrezanega rastlinja. Drug ob drugem so rasli nizi belih cvetov in na zemlji, posuti s prahom višnjevca, izrisovali dolge kri-vulje, ki so spominjale na sled zvezdnih utrinkov. Od temačnega grmovja so puhtele vroče, medene vonjave. Med njimi so se dvigala s cinobrom prepleskana drevesna debla, ki so spominjala na krvave stebre. Sredi vrta je stalo dvanajst bakrenih podstavkov in na vsakem velika steklena kroglja; te votle oble, v katerih so nedoločno poplesavali rdečkasti soji, so spominjale na velikanska živa in trza-

joča zrkla. Vojaki so si svetili z baklami in se spotikali po globoko razbrazdanem pobočju.

Opazili so jezerce, predeljeno v več tolmunov s stenami iz modrih kamnov. Voda je bila tako bistra, da so plameni na baklah migljali vse do dna korita iz belih kamenčkov in zlatega prahu. Pribrbotali so mehurčki, poblisnile svetleče luskinine in na gladino so priplavale debele ribe z dragulji v ustih.

Vojaki so jim med gromkim smehom zarinili prste v škrge in jih odnesli s sabo k mizam.

Te ribe je gojila rodbina Barka. Vse so izvirale iz prvotnih menkov, ki so nekoč izlegli mistično jajce, iz katerega se je rodila boginja. Misel, da počnejo nekaj svetoskrunskega, je v najemnikih še podžgala požrešnost: hitro so zakurili ogenj pod bronastimi posodami in se zabavali ob pogledu na lepe ribe, ki so se premetavale v vreli vodi.

Množica vojakov se je prerivala na vse strani. Ni jih bilo več strah. Spet so začeli popivati. Dišave, ki so jim mezele s čela, so jim v debelih sragah močile razcapane tunike, in medtem ko so se s pestmi naslanjali na mize, prepričani, da se gugajo kot ladje, so jim pijano izbuljene oči blodile naokrog, da bi s pogledom požrli tisto, česar si niso mogli vzeti. Drugi so lomastili med skledami po škrlatnih prtih in z brcami razbijali slonovinaste podnožnike in tirske steklenke. Hropenje sužnjev, ki so umirali sredi zdrobljenih čaš, se je mešalo s pesmimi. Zahtevali so vino, meso, zlato. Kričali so, da hočejo ženske. Bledlo se jim je v stotih jeziki. Nekaj jih je verjelo, da so v kopališču, ker je okoli njih puhtelo toliko sopare, drugi so ob pogledu na listnate veje pomislili, da so na lovu, in navalili na tovariše kot na divjad. Ogenj je preskakoval z drevesa na drevo in visoke zelene krošnje, s katerih so se sukali dolgi beli zavoji, so bile videti kot vulkani, iz katerih se je zakadilo. Trušč je postajal vse hujši. V temi so rjovelj ranjeni levi.

Nenadoma je palačo na najvišji terasi razsvetlila luč, odprla so se osrednja vrata in na pragu se je prikazala ženska postava v črnih oblačilih: Hamilkarjeva hči. Spustila se je po prvem stopnišču, ki je teklo poševno ob najvišjem nadstropju, nato po drugem in tretjem ter se ustavila na najnižji terasi vrh stopnišča galejskih kljunov. Negibna in s sklonjeno glavo je gledala navzdol na vojake.

V dveh dolgih vrstah levo in desno od nje so stali blede moški v belih oblekah z rdečimi resami, ki so jim padale na stopala. Imeli so pobrite lase in obrvi. V rokah, na katerih so se jim iskri prstani, so držali velikanske lire in vsi so z rezkimi glasovi peli hvalnico kartazanski Boginji. Bili so skopljeni svečeniki iz Tanitinega templja, ki jih je Salambô pogosto klicala k sebi domov.

Naposled se je mladenka spustila po galejskem stopnišču. Svečeniki so ji sledili. Stopila je na cipresni drevored in se počasi sprehodila med mizami stotnikov, ki so se umikali s poti, ko je šla mimo.

Lase je imela oprhane z vijoličastim prahom in stolpasto spete po modi kanaanskih devic. Zaradi njih je bila videti višja kot v resnici. Nizi biserov, ki jih je imela pripete k sencem, so ji padali do kotičkov ust, rožnatih kot rahlo razklano granatno jabolko. Na prsih se ji je bliskala kopica draguljev, ki so posnemali pisane murenine luske. Z diamanti okrašene lahti so ji gole molele iz črne tunike, izvezene z rdečimi cvetovi, med gležnji pa je nosila zlato verižico, ki ji je umerjala korake. Za njo se je vleklo široko ogrinjalo iz temnega škrлата, ukrojeno iz neznane tkanine, in se ob vsakem koraku razgrinjalo kakor širok val, ki se plazi za njo.

Svečeniki so tu in tam skoraj pridušeno zabrenkali na liro in v premorih med glasbo je bilo slišati zvenkljanje zlate verižice in enakomerno peketanje njenih sandal iz papirusa.

Nihče je še ni poznal. O njej se je vedelo le to, da živi odmaknjeno in se posveča pobožnim opravilom. Ponoči so jo vojaki videvali na ravni strehi palače, kjer je med vrtinci, ki so se sukljali s prižganih

kadilnic, kleče molila k zvezdam. Prav zaradi lune je bila tako bleda in kot nekakšna nežna meglica jo je obdajalo nekaj božanskega. Zdelo se je, da njene oči zrejo v dalje onkraj zemeljskih širjav. Stopala je s povešeno glavo in v desnici stiskala drobno ebenovinasto liro.

Slišali so jo šepetati.

»Mrtvi! Vsi mrtvi! Nikdar več ne boste poslušno priplavali na moj klic, kot ste doslej, kadar sem sedla na rob jezerca in vam metala v žrelo lubenične peške! Tanitina skrivnost se vam je previjala globoko v očeh, bistrejših od kapelj rečne vode.« In klicala jih je po imenih, ki so vsa označevala mesece. »Siv! Sivan! Tamuz, Elul, Tišri, Ševar! Ah, Boginja, usmili se me!«

Vojaki so se gnetli okoli nje, čeprav niso razumeli, kaj govori; strmeli so nad njenim okrasjem. Salambô jih je preletela z dolgim, grozopolnim pogledom, nato pa potegnila glavo med ramena, razširila roke in vzkliknila:

»Kaj ste storili! Kaj ste storili! Ali vas ni dovolj razveselilo, da ste dobili kruh, meso in olje, ves malobatron iz naših kašč? Vole sem ukazala prignati iz Hekatompila, lovce sem poslala v puščavo!« Glas se ji je napejal, lica so ji poškrlatela. »Kje pa ste,« je dodala, »v kakem zavojevanem mestu ali v gospodarjevi palači? In kdo je že vaš gospodar? Sufet Hamilkar vendar, moj oče, služabnik Baalov! Prav on ni maral izročiti Lutaciju vašega orožja, ki je zdaj oblitno s krvjo njegovih sužnjev! Poznate v svoji domovini koga, ki bi v bitkah poveljeval bolje od njega? Kar poglejte! Stopnice v palači so okrašene z našimi zmagami! Le tako naprej! Kar požgite jo! Jaz pa bom odpeljala hišnega zaščitnika, črnega kačona, ki spi zgoraj na lotosovih listih! Zažvižgam pa prileze za mano; in če se vkrcam na galejo, bo v vodni brazdi brzel za njo po peni valov.«

Tanke nosnice so se ji širile, nohti so se ji lomili ob draguljih na prsih. Z medlečimi očmi je nadaljevala:

»Ah, uboga Kartagina! Žalostno mesto! Nič več ti ne stopajo v bran nekdanji pogumni možje, ki so prepluli oceane in gradili sveetišča na daljnih obalah. Vse okoliške dežele so garale zate in tvoje žetve so se zibale na morskih planjavah, po katerih si orala z vesli.«

Nato je zapela pesem o pustolovščinah sidonskega boga Melkarta, očeta njene rodbine.

Pripovedovala je o vzponu na gore Erzifonije, o plovbi v Tartes in o vojni proti Mazizabalu za maščevanje Kačje kraljice:

»V gozdu je preganjal ženski nestvor s kačjim repom, ki ji je kot srebrn potoček vijugal po suhem listju. In prišel je na jaso, kjer so okrog velikega ognja stale ženske z zmajskimi zadki, ki so se opirale na konec repa. Krvavordeča luna je svetila v belem kolobarju in škrlatni jeziki zmajevk, razcepljeni kot ribiške harpune, so se krivili in se iztegovali k plamenom.«

Brez predaha je Salambô pripovedovala, kako je Melkart zmagal nad Mazizabalom, nato pa nataknil njegovo odsekano glavo na ladijski premec. »Ob vsakem udarcu valov se je glava potopila v morsko peno. Mazililo jo je sonce in postala je trša od zlata. Toda oči niso prenehale jokati in solze so večno kapljale v vodo.«

O vsem tem je prepevala v starem kanaanskem jeziku, ki ga barbari niso razumeli. Spraševali so se, kaj jim neki pripoveduje s strašljivimi kretnjami, ki so spremljale njene besede; stopili so okrog nje na mize in na jedilne divane, splezali na veje sikomor. Odprtih ust in z iztegnjenim vratom so skušali doumeti skrivnostne zgodbe, ki so se jim v svoji mitski mrakobi pozibavale pred domišljijo kakor prikazni v oblakih.

Toda Salambô so razumeli le golobradi svečeniki. Zgubane roke, ki so jim visele čez strune lir, so se jim tresle in občasno izvabile iz njih turoben zven: ker so bili še betežnejši od starih žensk, niso drgetali le od mistične prevzetosti, temveč tudi od strahu pred vojaki. Barbari se niso menili za zanje; ušesa so imeli le za devičino petje.

A nihče je ni gledal kakor mladi numidijski poveljnik, ki je sedel med sorojaki za stotniškimi mizami. Za pasom je imel toliko bodal, da so mu v grbi izstopala pod širokim plaščem, ki si ga je z jermenčkom zavozljal pri sencih. Sukno se je na ramenih razpiralo in ovijalo obraz v mrak, skozi katerega so sijali le plameni v očeh. Na gostiji se je znašel po naključju. V teh krajih je bil namreč običaj, da so kralji pošiljali svoje potomce k plemenitim rodbinam in tako sklepali zavezništva; njegov oče ga je poslal k Barkovi rodbini. A Nar'Havas v šestih mesecih bivanja pri njih še nikoli ni uzrl Salambô. In tako je zdaj sedel na petah, povešal brado h kopjiščem in jo motril z razširjenimi nozdrvmi kakor leopard, ki preži v bambusovem gozdu.

Na drugi strani omizja je sedel orjaški, postaven Libijec kratkih, kodrastih črnih las. Na sebi je obdržal samo vojaški jopič, ki je s svojimi bronastimi ploščicami cefral škrlat na jedilnem divanu. V kocine na prsih se mu je zapletala ogrlica s srebrno luno; po obrazu je bil oškropljen s krvjo. Opiral se je na levi komolec in se s široko odprtimi usti smehljaj.

Salambô zdaj ni več pela svete pesmi. Z žensko rahločutnostjo je barbare nagovarjala v njihovih jezikih, saj je hotela pomiriti njihovo jezo. Z Grki je govorila grško, nato se je obrnila k Ligurijcem, Kampanijcem, Črncem; poslušali so jo in vsak je v njenem glasu prepoznaval sladko domovino. Na krilih spominov na Kartagino je prepevala o nekdanjih bitkah proti Rimu; možje so ji ploskali. Ob pobliskih golih mečev se je vse bolj razvnela, vriskala; razprla je roke in lira ji je padla na tla. Nenadoma je obmolknila. Z obema rokama se je prijela za prsi in se nekaj minut z zaprtimi vekami naslajala nad vznemirjenjem vseh moških pred sabo.

Ko jih je odprla, se je proti njej sklanjal Libijec Mâthó. Nerada je stopila k njemu in mu iz hvaležnosti, ker je znal laskati njeni

domišljavosti, nalila v zlato čašo dolg curek vina, da bi z vojsko sklenila spravo.

»Pij!« je ukazala.

Prijel je za čašo in jo že ponesel k ustnicam, ko ga je po rami potrepljal neki Galec, prav tisti, ki ga je Giskon udaril po glavi. V svojem rodnem jeziku je prešerno zbil nekaj šal. Spendij ni bil daleč; ponudil se je, da mu jih prevede.

»Govori!« je velel Mâtho.

»Bogovi te varujejo, obogatel boš. Kdaj bo pa svatba?«

»Čigava svatba?«

»Tvoja vendar! Pri nas je tako,« je pojasnil Galec, »da kadar ženska naliže vojaku pijačo, ga vabi v svojo posteljo.«

Ni še izrekel do konca, ko je skočil kvišku Nar'Havas, potegnil kratko kopje izza pasu, se z desnim stopalom oprl na rob mize in ga vrgel proti Mâthoju.

Koplje je zažvižgalo med čašami, predrlo Libijcu laket in jo tako močno pribilo na prt, da se je držaj zatresel v zraku.

Mâtho je urno izdril kopje, vendar je bil neoborožen in golorok. Nazadnje je z obema rokama dvignil preobloženo mizo in jo prek množice, ki se je pognala mednju, vrgel proti Nar'Havasu. Najemniki in Numidijci so stali tako na tesno, da niso mogli niti izvleči mečev. Mâtho se je prebijal naprej, tako da je divje butal z glavo. A ko je dvignil pogled, je Nar'Havas že izginil. Oziral se je za njim. Tudi Salambô ni bilo več.

Potem se je ozrl proti palači in čisto na vrhu opazil rdeča vrata s črnim križem, ko so se ravno zapirala. Planil je v dir.

Videli so ga, kako teče med galejskimi kljuni, se nato vzpenja po prvem, drugem, tretjem stopnišču. Ko je pritekel do rdečih vrat, je z vsem telesom butnil obnje. Zasopel se je naslonil na zid, da se ne bi sesedel.

Sledil mu je neki moški in v temi za vogalom palače, ki je zakrival luči z gostije, je prepoznal Spendija.

»Poberi se!« mu je velel.

Suženj mu ni odgovoril. Z zobmi si je začel parati tuniko, nato pa pokleknil ob Mâthoju, ga previdno prijel za roko in jo otipaval v mraku, da bi našel rano.

V žarku mesečine, ki se je prikradel izmed oblakov, je Spendij sredi lakta zagledal zevajočo rano. Okrog in okrog jo je povil s platinom; Mâtho je nejevoljno ponavljal: »Pusti me! Pusti me!«

»Ne!« se je oglasil suženj. »Rešil si me iz ječe. Tebi pripadam, ti si moj gospodar! Ukazuj mi!«

Mâtho se je splazil ob zidovih in obhodil teraso. Ob vsakem koraku je napenjal ušesa in skozi reže v mrežah iz pozlačenih trsov pogledoval v tihe sobane. Nazadnje je obupan odnehal.

»Poslušaj!« mu je rekel suženj. »Oh, nikar me ne preziraj, ker sem slabotne rasti! Nekoč sem v tej palači živel. Kakor gad se lahko splazim med zidovi. Pridi! V Sobani prednikov je pod vsakim kamnom v tlaku zlata palica, k njihovim grobnicam pa pelje podzemni hodnik.«

»Eh, komu mar!« ga je zavrnil Mâtho.

Spendij je obmolknil.

Zdaj sta stala na terasi. Pred njima se je razgrinjala brezmejna gmota teme, v kateri so se zarisovale nedoločne izbokline, podobne orjaškimi valovom okamnelega črnega oceana.

Toda na vzhodnem obzorju je že zažarel pramen svetlobe. Globoko spodaj na levi so se v zelenju megarskih vrtov zasvetlikale bele vijuge kanalov. Prav polagoma so se na bledem jutranjem svitu zarisale stožčaste strehe sedmerokotnih svetišč, stopnišča, terase in obzidja; okrog in okrog kartažanskega polotoka je vztrepetaval pas bele morske pene, medtem ko se je zdelo smaragdno morje kot okamneno v jutranji svežini. Bolj ko se je razpenjalo rožnato nebo, više

so se zarisovale visoke hiše, naslonjene na mestna pobočja, se gnetle kakor čreda črnih koz, ki se spušča z gora. Daljšale so se opustele ulice; tu pa tam so iznad zidov zaštrlele negibne palme. Napolnjeni vodni zbiralniki so bili videti kot srebrni štiti, izgubljeni po dvoriščih; svetilnik na Hermajnskem rtu je že zbledeval. V cipresnem gaju prav na vrhu akropole so Ešmunovi konji začutili, da vstaja svetloba: s kopiti so grebli po marmornem obzidju in rezgetali proti soncu.

In potem se je prikazalo; Spendij je dvignil roke in občudujoče vzkliknil.

Vse je vrvelo v razpljusnjeni rdečici. Bog je, kakor da bi raztrgal samega sebe, v gostih žarkih izlival nad Kartagino zlati dež iz svojih žil. Kljuni na galejah so se zaiskrili, vzplamenela je streha Hamonovega svetišča in v svetiščih, katerih vrata so se odpirala, so zamigljale medle luči. Po tlakovcih so zaklopotala kolesa velikih vozov, ki so prihajali s podeželja. Po klancih so stopali s prtljago otovorjeni dromedarji, menjalci denarja na križpotjih so že dvigovali pristreške nad stojnicami. Vzletavale so štorklje, zatrepetala so bela jadra. V Tanitinem gaju se je zaslišalo zvončkljanje tamburina svetih kurtizan in na štrlini na koncu Mapalij se je pokadilo iz peči, v katerih so žgali glinene krste.

Spendij se je sklonil čez ograjo terase; zobje so mu šklepetali, ko je ponavljal:

»Ah! Da ... da ... gospodar! Zdaj razumem, zakaj si se prejele odrekel plenjenju po hiši.«

Ob njegovem sikajočem glasu se je Mâtho prebudil kot iz sanj in zdelo se je, da ne razume njegovih besed.

»Ah! Kakšno bogastvo!« je nadaljeval Spendij. »In ljudje, ki si ga lastijo, nimajo mečev, da bi ga ubranili!«

Nato je z iztegnjeno desnico pokazal na nekaj revežev, ki so kobacali po sipinah na drugi strani pristaniškega pomola in iskali zlata zrnca.

»Glej,« mu je dejal, »republika je podobna tem nesrečnikom: sklanja se nad oceanske bregove in izteguje svoje pohlepne prste po obalah. Tako oglušela je od bučanja morja, da ne bi slišala, tudi ko bi ji za hrbtom zaškripal škorenj gospodarja!«

Mâthoja je odvrlel na drugi konec terase in mu spodaj pokazal vrt, na katerem so v soncu pobliskavali meči vojakov, obešeni na veje. »Ampak tukaj so pogumni možje, v katerih tli divje sovraštvo! In teh silakov nič ne veže na Kartagino, niti družina, niti prisega, niti bogovi!«

Mâtho se je še kar naslanjal na zid; Spendij se mu je približal in šepetaje nadaljeval:

»Ali me razumeš, vojak? Kakor satrapi bi se sprehajala naokrog v škrlatu. Umivali bi naju v dišavah; meni bi stregli sužnji! Mar nisi naveličan spanja na trdi zemlji, pitja taborne kislice in večnega donjenja vojaške trobente? Si boš že odpočil kdaj pozneje, kajne? Ko ti bodo strgali oklep s telesa in vrgli tvoje truplo jastrebov! Ali pa ko se boš slep, šepav in betežen opiral na palico, hodil od vrat do vrat in pripovedoval o svoji mladosti otrokom in prodajalcem slanice. Spomni se vseh krivic svojih poveljnikov, taborjenja v snegu, pohodov v pripeki, tiranije v imenu discipline in večnih groženj s križanjem! Po vsem tem trpljenju so ti obesili za vrat častno ogrlico, tako kot oslom obešajo za prsi jermen s kraguljčki, da jih zamotijo med hojo in poskrbijo, da ne čutijo več utrujenosti. Možu, kakršen si, pogumnejšemu od Pira! Ampak ko bi le hotel! Ah, kako blažen bi bil v prostranih hladnih sobanah in ob pozvanjanju lir, zleknjen v cvetlicah, obdan z dvornimi norci in ženskami! Nikar mi ne govori, da je to nemogoče doseči! Ali niso najemniški vojaki že osvojili Regija in drugih utrdb v Italiji? Kdo ti stoji na poti?! Hamilkar je

zdoma; ljudstvo sovraži svoje bogataše; Giskon nima nobene moči nad strahopetci, s katerimi je obkrožen. Ti pa si hraber! Tebe bodo poslušali. Poveljaj jim! Kartagina je naša; naskočimo jo!«

»Ne!« je počasi odgovoril Mâtho. »Nad mano visi Molohovo prekletstvo. Čutil sem ga v njenih očeh in pravkar sem v svetišču videl črnega ovna, ki se je ritensko umikal.«

Ozrl se je okoli sebe in dodal:

»Kje pa je ona?«

Spendiju je postalo jasno, da ga razganja silen nemir; ni si več upal govoriti.

Od dreves za njunim hrbtom se je še vedno kadilo; s počrnelih vej so sem in tja padala med skledе napol sežgana opičja trupla. Opiti vojaki so z odprtimi usti smrčali ob mrličih; tisti, ki niso spali, so zaslepljeni od dnevne svetlobe povešali glavo. Po poteptanih tleh so se razlivalе rdeče luže. Sloni so s krvavečimi rilci opletali med koli v ograjenih stajah; v odprtih kaščah je bilo opaziti raztresene žaklje pšenice in pred vrati barikado iz vozov, ki so jih tja nagnetli barbari; pavi v cedrah so razpenjali perjanico in vreščali.

Spendij se je čudil Mâthojevi odrevenelosti. Bil je še bolj bled kakor prej, s pestmi se je opiral na rob terase in zamaknjeno sledil nečemu na obzorju. Spendij se je sklonil in nazadnje le ugotovil, v kaj strmi. V daljavi je v prahu na cesti proti Utiki migljala zlata pika: to je bilo pesto voza, v katerega sta bili vpreženi dve muli, pred ojesom pa je tekel suženj in držal živali za uzdo. Na vozu sta sedeli dve ženski. Živalma je vihrala griva med ušesi, prekritimi po perzijski modi z mrežico iz modrih biserov. Spendij je v trenutku prepoznal ženski in komaj udušil krik.

Za vozom je v vetru plapolala dolga tančica.

II. V Siki

Dva dni po gostiji so najemniški vojaki odrinili iz Kartagine.

Vsakemu od njih so dali po en zlatnik pod pogojem, da gredo taborit v Siko, in jim med vsem mogočim pihanjem na dušo prigovarjali:

»Vi ste rešitelji Kartagine! Vendar bi ji, če bi ostali tukaj, nakopali lakoto in prišla bi na boben. Umaknite se iz nje! Republika vam bo hvaležna za ustrežljivost. Nemudoma se bomo lotili pobiranja davkov; potem vas v celoti izplačamo in vam opremimo galeje, ki vas bodo popeljale nazaj v domače kraje.«

Na vse to besedičenje najemniki niso našli pametnega odgovora. Možje, vajeni vojskovanja, so se med bivanjem v mestu dolgočasili; ni jih bilo težko pregovoriti in kartažansko ljudstvo se je vzpelo na obzidje, da bi videlo, kako odhajajo.

Po Hamonovi ulici in skozi Cirtska vrata so stopali vsi pomešani, lokostrelci s težko oboroženimi hopliti, stotniki z navadnimi vojaki, Luzitanci z Grki. Neustrašno so korakali in njihovi težki jermenasti škornji so udarjali ob tlak. Oklepe so imeli obtolčene od katapultov in obraze počrnele od sončne pripeke med bitkami. Iz košatih brad so se trgali hripavi vzkliki; raztrgane železne srajce so udarjale ob ročaje mečev in skozi luknje v bronu je bilo opaziti gole ude, ki so bili strašni kot bojne naprave. Sarise, sekire in lovska kopja, polstene čepice in bronasti šlemi, vse hkrati se je pozibavalo v istem ritmu. Ulico so tako napolnili, da bi lahko razgnalo zidove, in dolga kolona oboroženih vojakov se je razlivala med visokimi, z zemeljsko smolo premazanimi šestnadstropnimi hišami. Za železnimi ali trstenimi rešetkami so mimohod barbarov nemo opazovale ženske, zagrnjene s tančicami.

Po terasah, utrdbah in zidovih je mrgolelo črno oblečenih Kartažanov. V tej temni množici so kot krvavi madeži izstopale rdeče

mornarske tunike; v zelenju, ki je plezalo okoli stebrišč, in med palmovimi listi so mahali polgoli otroci. Na posamezne stolpne ploščadi se je postavilo nekaj starešin in nihče ni vedel, zakaj tu pa tam stoji kak globoko zamišljen dolgograd stavec. Na daleč se je odražal od neba, neoprijemljiv kakor prikazen in negiben kakor kamni.

Vse je dušila ista skrb: bali so se, da se bodo barbari ob pogledu na moč lastne vojske premislili in se odločili ostati. Vendar so odhajali tako zaupljivo, da so se Kartažani opogumili in se pomešali mednje. Zasipavali so jih s prisegami o prijateljstvu, jih objemali. Metali so jim dišave, cvetlice in srebrnike. Poklanjali so jim amulete proti boleznim; vendar so prej trikrat pljunili nanje, da bi privabili smrt, ali pa so vanje skrili šakalje dlake, ki zasejejo v srce strahopetnost. Na ves glas so klicali nadnje Melkartov blagoslov in po tihem njegovo prekletstvo.

Za njimi se je vila truma prtljage, tovornih živali in zamudnikov. Na dromedarjih so stekali bolniki; spet drugi so šepali ob štrcljih polomljenih sulic. Pijanci so odnašali s sabo usnjene mehove, požeruhi pa ogromne kose mesa, kolače, sadje, maslo v figovih listih in zmrzlino v platnenih vrečah. Videti je bilo barbare s sončnikom v roki, s papigo na rami. Za sabo so vodili krvoločne pse, gazele ali panterje. Ženske libijskega rodu so jahale na oslih in zmerjale črнке, ki so pobegnile iz malkvanskih javnih hiš in sledile vojakom: prenekatera je dojila otročiča, ki si ga je z usnjnim jermenom privezala k prsim. Mule so se šibile pod bremenom šotorov in spodbadali so jih kar s konico meča; med vsem tem pa je rojila kopica slug in nosačev vode, mršavih, orumenelih od mrzlice in vseh umazanih od uši: izmečkov kartažanske družbe, ki so se pridružili barbarom.

Ko so se vsi zvrstili mimo, so za njimi zaprli vrata, vendar ljudstvo še ni sestopilo z obzidij; vojska se je kmalu razlila po vsej širini zemeljske ožine.

Razdelila se je na neenake gmote. Kmalu so se kopja stanjšala v visoke travne bilke in nazadnje se je vse porazgubilo v dolgem oblaku prahu; vojaki, ki so se ozirali proti Kartagini, so razločili samo še njena dolga obzidja, ki so se s praznimi kronišči odražala od neba.

Nenadoma so barbari zaslišali strašne krike. Ker niti sami niso vedeli, koliko mož šteje njihova vojska, so bili prepričani, da je nekaj vojakov ostalo v mestu in za zabavo izropalo kako svetišče. Ob tej misli so se gromko zasmeli, nato pa nadaljevali pot.

Srce jim je igralo od veselja, da kakor v starih časih skupaj korakajo čez prostrane planjave; in Grki so ubrali staro mamertinsko pesem:

»S kopjem in mečem orjem in žanjem, v svoji hiši le sam gospodar! Kdor brez orožja je, vsak pade mi k nogam in kliče me gospod in kralj.«

Kričali so, poskakovali, najbolj prešerni so začeli pripovedovati zgodbe; bridki časi so bili za njimi. Ko so prikorakali v Tunis, so nekateri opazili, da manjka četa balearskih pračarjev. Saj ne morejo biti daleč, so si mislili, in pozabili nanje.

Nekateri so poiskali zavetje v hišah, drugi so se utaborili ob vznožju obzidja. Tunizani so prišli ven in kramljali z vojaki.

Na obzorju nad Kartagino je bilo vso noč videti žarenje kresov; njihovi odsevi so se kot orjaške bakle iztegovali po negibnem Tuniškem jezeru. Nihče v vojski ne bi znal povedati, kateri praznik proslavljajo Kartažani.

Naslednji dan so barbari hodili po podeželju: sami nasadi, kolikor daleč je segel pogled. Ob cesti so se vrstila kmetijska posestva mestnih patricijev, čez palmove gaje so tekli namakalni jarki, v dolgih zelenih vrstah so rasle oljke. V soteskah med griči so lebdele rožnate meglice in za njimi so kipele kvišku sinje gore. Vel je vroč veter. Po širokih listih kaktusov so se plazili kameleoni.

Barbari so upočasnili korak.

Zdaj so hodili v osamljenih odredih ali se daleč vsaksebi vlekli drug za drugim. Ob robovih vinogradov so zobali grozdje. Polegali so v travo in si osuplo ogledovali vole z velikimi, umetelno zavitimi rogovi in ovce, zavite v kože, ki so jim ščitile volno; rombasto križajoče se brazde in lemeže, ki so jih spominjali na ladijska sidra; granatovce, ki so jih škropili s silfijem. Vsa ta bogato obdelana polja in domiselne iznajdbe so naredile nanje močan vtis.

Zvečer so se zleknili kar na nerazpete šotore in gledali zvezde, in ko so tonili v spanec, so se otožno spominjali Hamillkarjeve gostije.

Sredi tretjega dne so se ustavili ob reki med košatimi oleandri. Naglo so pometali na tla kopja, ščite in pasove, nato pa se vriskaje umivali, zajemali vodo v šleme ali pili kar leže na trebuhu, med tovrstnimi živalmi, ki jim je prtljaga polzela s hrbta.

Spendij je jezdil dromedarja, ukradenega v Hamillkarjevih vrtovih. Od daleč je opazil gologlavega Mâthoja, ki je napajal svojo mulo ter z roko na prsih in sklonjene glave strmel v vodni tok. Nemudoma je zdirjal skozi množico in klical: »Gospodar! Gospodar!«

Toliko da se mu je Mâtho zahvalil za blagoslove, s katerimi ga je obsul. Ampak Spendij mu ni zameril, mahnil jo je za njim. Le tu pa tam se je zaskrbljeno oziral nazaj proti Kartagini.

Bil je sin grškega učitelja govornišтва in kampanijske vlačuge. Sprva je obogatel z zvodništvom; ko je v nekem brodolomu izgubil vse ženske, se je s samnitskimi pastirji vojskoval proti Rimljanom. Zajeli so ga, a je pobegnil; zajeli so ga še drugič, in odtlej je garal v kamnolomih, se potil v kopaljščih, kričal v mukah, zamenjal mnoge gospodarje in spoznal vso bedo suženjstva. Nekega dne se je s trireme, na kateri je gonil vesla, iz obupa vrgel v morje. Umirajočega so rešili mornarji, ga pripeljali v Kartagino in vrgli v ječo za sužnje v Megari. Ker pa naj bi Kartažani prebežnike vrnili Rimljanom, je izkoristil nered in jo popihal z barbarskimi vojaki.

Ves čas pohoda se je držal Mâthoja; nosil mu je hrano, mu pomagal z mule, mu zvečer polagal odejo pod glavo. Mâthoja je njegova uslužnost nazadnje omehčala in postopoma se mu je razvezal jezik.

Sam se je rodil v zalivu Velike Sirte. Oče ga je nekoč odpeljal na romanje v Amonovo svetišče. Potem je v gozdovih Garamantov lovil slone. Kmalu je stopil v službo Kartagine. Ob zavzetju Drepana so ga imenovali za tetrarha. Republika mu je dolgovala štiri konje, triindvajset medimnov pšenice in plačilo za eno zimo. Bal se je bogov in si želel, da bi umrl v rodnih krajih.

Spendij mu je pripovedoval o svojih potovanjih, o ljudstvih in svetiščih, ki jih je obiskal. Na marsikaj se je spoznal: znal je izdelovati sandale in lovska kopja, plesti mreže, krotiti divje živali in pripravljati strupe.

Včasih je prekinil pripoved in iz grla se mu je utrgal hripav vzklik. Mâthojeva mula je pospešila korak in preostali so pohiteli za njima. Nato se je Spendij spet razgovoril, še vedno ves nemiren in tesnoben. Pomiril se je šele na večer četrtega dne.

Jezdila sta drug ob drugem, desno od vojske, po pobočju griča. Spodaj se je ravan raztezala daleč naprej in izginjala v nočnih meglicah. Vrste niže korakajočih vojakov so bile videti kot valovi v temi. Od časa do časa so se dvignile na vzpetine, obsijane z mesečino; tedaj so se na konicah sulic zableščale zvezde, šlemi so se spreminjasto zalesketali. Za nekaj trenutkov je vse potemnelo, nato pa so se prikazale nove čete, in tako spet in spet. V daljavi so meketale prebujene črede in bilo je, kot da bi legla na zemljo neskončna milina.

Spendij je nagnil glavo nazaj, priprl oči in z globokimi vdihom vsrkaval svežino vetra. Razširil je roke v objem in migal s prsti, da bi ujel več božajoče sape, ki mu je oblivala telo. V njem je vstalo upanje na maščevanje in ga opajalo. Z roko si je zatisnil usta, da bi udušil ganjenost, in napol nezavesten od blažene pijanosti izpustil vajeti svojega dromedarja, ki se je z dolgimi koraki enakomerno

zibal naprej. Mâtho pa se je spet prepuščal otožnim mislim; noge so mu visele do tal in trava je nepretrgano šelestela, ko ga je švrkala po škornjih.

Cesta je tekla in tekla pred njimi v neskončnost. Na koncu ravnice so vselej prijahali na okroglo planoto, nato so se spet spuščali v dolino. Zdelo se je, da jim obzorje zapirajo gore, a bolj ko so se jim bližali, bolj so se prestavljale, kot da bi polzele drugam. Sem in tja se je v zelenju med tamariskami prikazala rečica in spet poniknila na zavoju gričev. Včasih se je dvignil pred njimi kak orjaški balvan, ki je spominjal na ladijski kljun ali podstavek izginulega kolosa.

V rednih razmikih so srečevali majhna štirioglata svetišča, ki so se uporabljala kot postajališča za romarje na poti v Siko. Bila so trdno zaprta kakor grobnice. Libijci so divje tolkli po vratih, da bi jim kdo odprl, vendar se ni nihče odzval.

Potem so se nasadi razredčili. Nenadoma so zakorakali v pasove gruščnatega sveta, poraščene s trnastim grmovjem. Med kamni so mulile travo črede ovc; pasla jih je ženska, prepasana z modro pobarvano ovčjo kožo. Takoj ko je med skalami zagledala sulice vojakov, je kričeč zbežala.

Stopali so po nekakšni široki soteski, na obeh straneh obdani s sklenjenimi rdečkastimi griči, ko jim je v nosnice udaril ostuden smrad. Na vrhu rožičevega drevesa so zagledali nekaj nenavadnega: iznad krošnje je molela levja glava.

Stekli so bliže. Bil je lev, z razpetimi udi pribit na križ kot kak hudodelec. Ogromni gobec mu je visel na prsi in prednji šapi, ki sta se deloma skrivali za bujno grivo, je imel široko razkrečeni, kakor da bi razprostiral peruti. Rebra so mu vsako posamič štrlela pod napeto kožo; zadnji taci, sklenjeni pribiti na les, sta ostali rahlo pokrčeni. Črna kri mu je odcurljala po kožuhu in se strdila v debele kapnike, ki so viseli s konca repa; ta je zravnal bingljal ob križu.

Vojaki so leva obstopili in stresali šale: klicali so ga konzul in rimski državljani in mu metali kamenčke v oči, da bi odpodili mušice.

Sto korakov stran so zagledali še dve živali, nato pa se je nenadoma prikazala dolga vrsta križev z razpetimi levi. Nekateri so poginili že dolgo nazaj, tako da se je lesa držalo samo še razpadlo okostje; drugi, napol razkljuvani, so imeli čeljusti potegnjene v grozovite spake. Vmes so bili pravi orjaki: debela križa so se upogibala pod njimi in zibali so se v vetru, nad glavo pa so jim neprenehoma krožile jate krokarjev. Tako so se torej plenilcem, ki so jih ujeli, maščevali kartažanski kmetje; upali so, da bodo z zgledom zastrašili druge. Barbare je smeh v hipu minil in dolgo so prepadeno strmeli. »Kakšno je to ljudstvo,« so si mislili, »ki za zabavo križa leve!«

Poleg tega so bili mnogi med njimi nedoločno nemirni, zaskrbljeni in bolehnii – predvsem severnjaki. Na bodicah aloj so si opraskali roke, okoli ušes so jim brenčali veliki komarji, v vojski je izbruhnila griža. Koprneli so po Siki, ta pa se še kar ni prikazala. Bali so se, da se bodo izgubili in zatavali v puščavo, deželo peščenih sipin in nepopisnih grozot. Mnogi sploh niso več hoteli naprej. Drugi so se vrnili v Kartagino.

Sedmi dan so dolgo hodili ob vznožju hriba, nato pa je cesta nepričakovano zavila na desno. Prikazalo se je obzidje, ki je slonelo na belih skalah in se zlivalo z njimi. Nenadoma je pred njimi vstalo celo mesto; na zidovih, ki so se kopali v rdeči večerni zarji, so vzplapolale modre, rumene in bele tančice. Vanje so bile ogrnjene Tanitine svečenice, ki so prihitele pozdravit vojake. Druga ob drugi so obstale vzdolž obzidja, tolkle po tamburinih, brenkale na lire in udarjale s krotali, in žarki sonca, ki je za njihovimi hrbti tonilo v numidijske gore, so se igrali med strunami harf in iztegnjenimi golimi rokami. Tu pa tam je glasba potihnila in zaslišal se je oster in visok, pospešen, divji, nepretrgan krik, nekakšno tuljenje, ki so ga ustvarjale, ko so z jezikom naglo udarjale ob obe notranji strani

lic. Druge so še naprej slonele na komolcih, se z brado opirale na roko in negibne kakor sfinge uperjale velike črne oči v vojsko, ki se je vzpenjala k njim.

Čeprav je bila Sika sveto mesto, ni mogla vsrkati tolikšne množice; polovico ga je zasedalo že samo svetišče s svojimi stranskimi stavbami. Tako so se barbari udobno utaborili na planjavi: tisti, ki so bili vajeni discipline, po rednih četah, drugi po ljudstvih ali po svoje.

Grki so vse šotore iz živalskih kož postavili v vzporedne vrste; Iberci so svoje platnene paviljone razporedili v kroge. Galci so si postavili kolibe iz desk, Libijci suho zidane koče, Črnci pa so si z nohti izgrebli v pesek kotanje, v katerih so spali. Mnogi niso vedeli, kje bi se utaborili, tavalii so med prtljago in nazadnje v razcapanih plaščih prenočili kar na tleh.

* * *

Okoli njih se je razgrinjala ravnina, z vseh strani obrobljena z gorami. Tu pa tam se je na gruščevnatem griču sklanjala palma; smreke in hrasti so posejali prepadna pobočja z zelenimi lisami. Včasih se je z neba v dolgem šalu utrgala nevihta, medtem ko se je nad vso deželo bleščala vedra sinjina; mlačen veter je pripodil vrtince prahu in potoček je v slapu priskakljal z vrha mesta, kjer je s svojo zlato streho na bronastih stebrih stalo svetišče kartažanske Venere, vladarice teh krajev. Zdelo se je, da jih je boginja prežela s svojo dušo. Njena prečudna moč in lepota večnega smehljaja sta se kazali v divji razgibanosti pokrajine, menjavanju vročine in mraza, igrah svetlobe. Gorski vrhovi so bili oblikovani kot lunin krajec ali pa so spominjali na polne ženske prsi. Pred to pašo za oči se je barbarov ob vsej utrujenosti od pohoda pollaščala sladka potrnost.

Spendij si je z izkupičkom od prodanega dromedarja kupil sužnja. Po ves ljubi dan je zleknjen dremal pred Mâthojevimi šotorom. Pogosto se je prebujal, ker se mu je sanjalo, da sliši žvižgajoče biče; gladil se je po brazgotinah na nogah, kjer so ga dolgo vklepale verige, in nazadnje znova zaspal.

Mâtho je njegovo družbo sprejemal; kadar je kam šel, ga je Spendij spremljal z dolgim mečem ob stegnu kakor liktor; ali pa se mu je Mâtho s komolcem brezbrizno naslanjal na ramo, saj je bil Spendij nizke rasti.

Ko sta se nekega večera skupaj sprehajala po tabornih stezah, sta opazila moške v belih plaščih: med njimi je bil numidijski princ Nar'Havas. Mâtho je vzdrtel.

»Daj mi svoj meč,« je kriknil, »ubil ga bom!«

»Ne še!« ga je ustavil Spendij. Nar'Havas jo je že mahal k njemu.

V znak zaveznitva ga je poljubil na oba palca in svojo nedavno jezo na gostiji opravičil s pijanim veseljačenjem; potem se je dolgo pritoževal nad Kartagino, ni pa razkril, kaj ga je pravzaprav privedlo k barbarom.

»Ali bo izdal nas ali republiko?« se je spraševal Spendij. Toda ker je nameraval vse nemire izkoristiti, je bila vsaka bodoča Nar'Havasova izdaja voda na njegov mlin.

Numidijski poveljnik je torej ostal med najemniškimi vojaki. Zdelo se je, da se skuša Mâthoju prikupiti. Pošiljal mu je pitane koze, zlati prah in nojeva peresa. Libijec, presenečen nad temi pozornostmi, ni vedel, ali naj nanje odgovarja ali se jezi. Vendar ga je Spendij miril in Mâtho je sužnju prepuščal vajeti, sam pa je bil vse bolj neodločen in se ni znal iztrgati iz otopelosti, kakor da bi popil strupen napoj, od katerega mora umreti.

Ko so se nekega jutra vsi trije odpravili na lov na leva, je Nar'Havas skrnil v svoj plašč bodalo. Spendij mu je bil ves čas za petami in vrnili so se, ne da bi kdo izvlekel nož.

Ob neki drugi priložnosti ju je Nar'Havas zvabil daleč stran, na meje svojega kraljestva. Prispeli so v ozko sotesko in Nar'Havas je smehljajoč se priznal, da se je izgubil. Spendij je spet našel pot.

Toda najpogosteje je Mâtho otožen in zamišljen kakor vedež odhajal že ob sončnem vzhodu in se klatil naokrog po deželi. Zleknil se je na pesek in tam negibno ležal do večera.

Za nasvet je vprašal vse vedeževalce v vojski: tiste, ki prerokujejo iz kačjega zvijanja, one, ki berejo v zvezdah, in take, ki pihajo v mrtvaški pepel. Pogoltnil je galban, konjsko kumino in gadjji strup, ki okameni srce. Črnke, ki so v mesečini prepevale barbarske pesmi, so mu z zlatimi bodalci prebadale kožo na čelu. Ovesil se je z ogrlicami in amuleti, molil k Baal Hamonu, Molohu in sedmim kabirom, k boginji Tanit in grški Veneri. Svoje ime je vrezal na bakreno ploščo in jo zakopal v pesek na pragu svojega šotora. Spendij ga je slišal, kako vzdihuje in govori sam s sabo.

Neko noč je vstopil.

Mâtho je z obrazom v dlaneh ležal na levji koži, iztegnjen in gol kakor mrlič. Viseča svetilka je osvetljevala njegovo orožje, ki je viselo s šotorskega droga.

»Te kaj boli?« ga je vprašal suženj. »Ti kaj prinesem? Odgovori mi!« Stresel ga je za ramena in ga večkrat poklical: »Gospodar! Gospodar!«

Mâtho je dvignil k njemu svoje velike kalne oči.

»Poslušaj!« je zašepetal in si položil prst na ustnice. »Nakopal sem si srd bogov! Pregarja me Hamilkarjeva hči! Bojim se je, Spendij!« Stisnil se je k njemu kakor otrok, ki se je ustrašil duha. »Govori z mano! Bolan sem! Rad bi ozdravel! Vse sem že poskusil! Morda pa ti poznaš močnejše bogove ali zaklinjanje, ki bo res pomagalo?«

»Za kaj jih pa rabiš?« je vprašal Spendij.

Mâtho se je s pestmi udaril po čelu.

»Rešiti se je moram!«